

Kristin Fere-Fleri

**Devojka
koja je
čitala u
metrou**

Prevela s francuskog
Gordana Breberina

■ Laguna ■

Naslov originala

Christine Féret-Fleury

LA FILLE QUI LISAIT DANS LE MÉTRO

Copyright © Éditiones Denoël, 2017

Published by arrangement with Lester Literary Agency

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Za Gijoma i Madlen, moja prva izdanja...
I za tebe, mali Robene, koji si došao na svet
dok sam pisala poslednje rečenice ovog romana.
Neka te ovi „papirni prijatelji“ – knjige – verno prate
kako bi te celog života uveseljavali i tešili!*

„Raj sam oduvek zamišljao kao
svojevrstu biblioteku.“

Horhe Luis BORHES

1

Čovek sa zelenim šeširom uvek je ulazio u Bersiju, uvek na prednja vrata vagona, da bi na ta ista vrata izašao na stanici La Mot Pike Grenel tačno sedamnaest minuta kasnije – u danima kada su se zaustavljanja, zvonjava i metalna lupa nizali u pravilnom ritmu, u danima bez naročito velike gužve, bez nepredviđenih događaja, bez uzbuna, bez štrajka, bez zaustavljanja prouzrokovanih regulisanjem saobraćaja. Običnim danima. Onim danima kada imamo utisak da smo deo dobro podmazane mašinerije, velikog mehaničkog tela u kome svako, hteo – ne hteo, pronalazi svoje mesto i igra svoju ulogu.

Onih dana kada se Žilijet, zaklonjena iza naočara za sunce u obliku leptira i debelog šala koji je baka Adrijen 1975. isplela za svoju ćerku, šala od tačno dva i po metra, izbledele plave boje, boje dalekih planinskih vrhova

leti u sedam uveče, i to ne bilo gde, nego iznad Prada, kad se gleda prema Kaniguu, pitala ima li njen život na ovom svetu veći značaj od života pauka koga je tog jutra udavila u tuš-kabini.

Nije to volela – nije volela da uperi mlaz u crno dlakavo telašće, gleda krajičkom oka kako se tanke noge grozničavo mrdaju, a zatim naglo saviju, vidi kako se insekt vrti, lak i beznačajan poput truna vune otkinutog s njenog omiljenog džempera, sve dok ga voda ne povuče u odvod koji se već sledećeg trena zatvara žustrim udarcem.

Serijska ubistva. Pauci su se svakodnevno peli, izlazili iz kanalizacije posle putešestvija za koje se ne zna kako počinje. Da li su to uvek bili isti pauci koji bi se – nakon što bi bili bačeni u te mračne, teško zamislive dubine, u tu utrobu grada nalik na ogroman rezervoar života koji gmiže i bazdi – raširili, vaskrsli, pa ponovo započeli uspinjanje gotovo neminovno osuđeno na neuspeh? Žilijet, dokazani i zgroženi ubica, doživljavala je sebe kao neko božanstvo koje je nemilosrdno, ali rasejano, koje je mahom prezauzeto da bi obavljalo svoj zadatak i koje s prekidima nadzire ulaz u pakao.

Šta su pauci mislili da postignu ukoliko uspeju da sačuvaju živu glavu – ako tako može da se kaže? Na kakvo su putovanje krenuli i s kojim ciljem?

Možda bi joj čovek sa zelenim šeširom mogao odgovoriti da se Žilijet usudila da ga pita. Svakog jutra bi otvorio

tašnu i izvadio knjigu umotanu u tanak, gotovo providan papir, koji je takođe vukao na zeleno, čije bi uglove odvio sporim, preciznim pokretima. Onda bi ubacio prst između dve strane već razdvojene trakom od istog papira i počeo da čita.

Knjiga je nosila naslov: *Istorija insekata korisnih za čoveka, životinje i umetnost, sa dodatkom o uništavanju štetnih insekata*.

Milovao je pirgavi kožni povez, riknu ukrašenu zlatnožutim nitima, na kojoj se naslov isticao na crvenoj pozadini.

Otvorio bi je, prineo licu, omirisao poluzatvorenih očiju.

Pročitao bi dve-tri strane, ne više, poput sladokusca koji jede princes-krofne majušnom srebrnom kašičicom. Na licu bi mu se pojavio zagonetan i zadovoljan osmeh – onaj koji je očarana Žilijet povezivala sa Češirskim Mačkom iz *Alise u Zemlji čuda*. Zbog crtanog filma.

Taj osmeh bi nestao na stanici Kambron kako bi ustupio mesto izrazu žaljenja i razočaranja; savio bi papir, vratio knjigu u tašnu, škljocnuo kopčama. I ustao. Ne bi nijednom spustio pogled na Žilijet, koja ga je gutala očima sedeći preko puta njega – ili stojeći i čvrsto se držeći za šipku koju su svakodnevno glačale na stotine dlanova, golih ili u rukavicama.

Udaljio bi se sitnim koracima, prav kao strela u kaputu zakopčanom do grla, sa šeširom nagnutim nad levu obrvu.

Žilijet ga verovatno ne bi prepoznala bez tog šešira, bez tog osmeha, bez te tašne u kojoj je skrivao svoje blago. Bio je to muškarac kakvih ima mnogo, ni lep, ni ružan, ni privlačan, ni antipatičan. Debeljuškast, neodređenih, u stvari određenih godina, ako već koristimo stereotipe.

Muškarac.

Tačnije: čitalac.

„Pčela, svilena buba, hrastov crvac, štitasta vaš, kozica, mokrice, kantaride, pijavice...“, pevušila je.

„Šta to pričaš?“

Žilijet se trgnu.

„Oh! Ništa. To je neka razbrajalica... Pokušavala sam da se setim naziva...“

„Dobila sam rezultate procene energetske efikasnosti za stan na Volterovom bulevaru“, obavesti je Kloe, ne slušajući je. „Je l' taj predmet kod tebe?“

Žilijet odmahnu glavom sa malom zadržskom. Još je razmišljala o muškarcu sa zelenom knjigom, insektima, paucima – jutros je dva udavila.

„Daj meni. Ubaciću ih u fasciklu“, reče ona.

Onda se odgura na stolici sa točkićima, uze fasciklu sa police koja je prekrivala ceo jedan zid kancelarije i ubaci listove u nju. Primeti da je karton prljavožut. Nije moglo da bude sumornije. Činilo se da će se ceo zid, nakrivljen, načičkan nalepnicama koje su se odlepljivale

na krajevima, svakog trena sručiti na nju poput lavine blata. Žilijet zatvori oči, zamisli pljusak, mehuriće vazduha koji pucaju na površini i miris, pa žustro zapuši nos ne bi li zauzdala mučninu.

„Šta ti je?“, upita je Kloe.

Žilijet slegnu ramenima.

„Trudna si?“, bila je uporna njena koleginica.

„Ma kakvi. Ali pitam se kako možeš da radiš preko puta ovoga... Ova boja je odvratna.“

Kloe se upilji u nju razrogačivši oči.

„Odvratna“, ponovi ona razdvajajući slogove. „Šališ se. Čula sam svakakve besmislice, ali ovo nikada. Pa to su samo fascikle. Slažem se da su ružne, ali... Jesi li sigurna da si dobro?“

Žilijet je lupkala prstima po pisaćem stolu – u odsečnom ritmu: *pčela, svilena buba, hrastov crvac, štitasta vaš, kozica, mokrice, kantaride, pijavice...*

„Odlično sam“, odgovori ona. „Šta ti čitaš u metrou?“

2

Tu su bili stara gospođa, studentkinja matematike, ornitolog amater, baštovan, zaljubljena devojka – bar je Žilijet pretpostavljala da je zaljubljena na osnovu pomalo ubrzanog i isprekidanog disanja i sićušnih suza koje bi joj orosile trepavice kada bi prešla dve trećine neke od ljubavnih priča koje je žudno gutala, tih debelih knjiga sa stranama čiji su uglovi bili savijeni zato što su mnogo čitane. Na koricama se ponekad nalazio zagrljeni par na krvavocrvenoj podlozi ili sugestivna čipka pušap grudnjaka. Torzo nagog muškarca, donji deo leđa, izgužvan čaršav ili dva dugmeta za manšete, štura ilustracija naslova naglašena kožnom drškom korbača... i te suze, koje bi, otprilike na 247. strani (Žilijet je proverila bacivši neupadljivo pogled na susetku), nabrekle između devojčinih trepavica, a zatim polako skliznule

ka uglu vilice, dok bi joj se kapci zatvorili, a nehотиčni uzdah podigao okrugle grudi, utegnute u vrlo jednostavnu bluzu.

Zašto 247. strana?, pitala se Žilijet prateći pogledom rašireni kišobran koji je jezdio peronom na stanici Dipleks, zaklanjajući od kosih naleta vetra celu jednu porodicu od koje je mogla da nazre samo noge, male noge u smeđim somotskim pantalonama, velike noge u farmerkama i tanke noge u prugastim najlon čarapama. Šta se tamo dešavalo, koje je osećanje iznenada izbijalo na površinu, kakav je to bio bol, kakva strepnja što steže grlo, kakav napad sladostrašća, kakvo prepuštanje ljubavnom žaru?

Zamišljeno je lupkala vrhovima prstiju po koricama svoje knjige koju, previše zaokupljena posmatranjem, nije više tako često otvarala. Knjige džepnog formata, obreza umrljanog kafom, ispucale rikne, prebacivane iz tašne u tašnu, od velike torbe koju je nosila utorom – Žilijet je toga dana posle posla išla u kupovinu – do tašnice koju je nosila petkom, kad je uveče išla u bioskop. Razglednica ubačena između trideset druge i trideset treće strane nije pomerana više od nedelju dana. Predeo na njoj – planinsko selo u daljini, iznad mozaika od polja u mrkim nijansama – sada ju je podsećao na staru gospođu koja je uvek prelistavala istu zbirku recepta i koja bi se ponekad nasmešila kao da je opis nekog jela podseća na neku mladalačku ludost; a ponekad bi zatvorila knjigu, spustila na nju ruku bez burme i zurila

kroz prozor u dereglije što plove uzvodno Senom ili krovove sjajne od kiše. Tekst na zadnjim koricama bio je na italijanskom, centriran iznad fotografije dve poveće paprike, bucmastog komorača i loptice mocarele u kojoj je nož sa drškom od roga ostavio pravolinijski trag.

*Pčela, svilena buba, hrastov crvac, štitasta vaš, kozica, mokrice, kantaride, pijavice... Carciofi, arancia, pomodori, fagiolini, zucchini... Crostata, lombatina di cervo, gamberi al gratin...** Reči-leptiri koje su letuckale po prepunom vagonu pre nego što bi se spustile na vrh Žilijetinih prstiju. Smatrala je da je to blesava slika, ali joj je jedino ona padala na pamet. Uostalom, zašto leptiri? Zašto ne svici, koji nekoliko sekundi svetlucaju pre nego što se ugase? Kada je videla svice? Ruku na srce, nikad. Bojala se da nigde više nema svitaca. Postojala su samo sećanja. Sećanja njene bake, one koja je isplela njen šal. I koja je ličila na staru gospođu s kuvarom, imala isto belo i spokojno lice, iste malo jače šake kratkih prstiju, s tim što je njih krasio samo jedan prsten, debela burma koja se iz godine u godinu urezivala u meso sve dok u njemu nije ostavila neizbrisiv trag. Smežurana, pegava koža prekrivala je prsten, telo je prihvatalo simbol, izobličavalo se pri dodiru s njim. „Svici“, govorila je ona, „svici su pale zvezde. Bila sam još sasvim mala, pa nisam smela da budem budna, a letnje večeri su bile

* Ital.: Artiçoke, pomorandža, paradajz, boranija, tikvice... Pita s voćem, jelenska pečenica, zapečeni rakovi...

tako duge! Dnevno svetlo je najmanje dva sata prolazilo kroz proreze na roletnama. Klizilo je polako po tepihu, pelo se uza šipke na mom krevetu; a onda bi iznenada zasijala bakarna kugla zašrafljena na vrhu. Znala sam da propuštam ono najlepše, onaj trenutak kada sunce zaranja u more, kada postaje poput vina ili krvi. Tada bih vezala spavaćicu u čvor, vidiš? Oko struka, čvrsto. I spustila bih se držeći se za vinovu lozu. Bila sam pravopravcato majmunče. I otrčala bih do kraja polja, odakle je moglo da se vidi more. A onda, kada bi se potpuno smrklo, ljuljala bih se na kapiji koja je uvek ostavljena otvorena, iza svilare... Tu sam ih videla. Stigli su iznenada. Ili su izašli iz zemlje. Nikada to nisam saznala. Bili su tihi, visili su u vazduhu, spustili se na vlati trave... Nisam se više pomerala, nisam se usuđivala čak ni da dišem. Bila sam među zvezdama.“

Voz je usporavao. Sevr Lekurb. Još dve stanice, ili tri, to je zavisilo od dana i Žilijetinog raspoloženja. Metal koji podrhtava, signal. Ona iznenada ustade i izađe u trenutku kad su se vrata zatvarala. Kraj jakne joj ostade zaglavljen u vratima, ona ga cimnu i ostade na peronu nepomična, malčice zadihana, dok se voz udaljavao. Nekoliko prilika umotanih u debele kapute žurilo je u jutarnjem sivilu prema izlazu. Ko još šeta u februarско jutro zato što mu pričinjava zadovoljstvo da dokono i nehajno šparta ulicama, posmatrajući oblake ili zato što, znatiželjan, radoznao, traži neku novu prodavnicu ili keramičarsku radionicu? Niko. Ljudi su išli

iz toplih stanova u tople kancelarije, pili kafu, zevajući komentarisali zadatke za taj dan, tračeve, novosti – uvek obeshrabrujuće. Od stanice na kojoj je Žilijet svakoga dana silazila do ulaza u agenciju trebalo je preći samo jednu ulicu. Niz stepenika, delić pločnika, a zatim, s leve strane, izlozi radnje za hemijsko čišćenje, trafike i prodavnice kebaba. U trafici je počinjala da se skuplja prašina na plastičnoj novogodišnjoj jelci, još okićenoj girlandama i mašnjama od sjajnog papira. Crvena kapica sa belom ćubom stavljena na vrh, umesto zvezde, visila je kao mokro rublje.

Htela je da vidi nešto drugo. Žilijet se zaputi ka planu četvrti istaknutom na kraju stanice: ako krene prvom ulicom desno, a zatim na drugoj raskrsnici opet skrene desno, neće joj trebati više od deset minuta. Kratka šetnja će je ugrejati. Neće maltene ni zakasniti. Uostalom, Kloe će otvoriti agenciju. Ta devojka je bolesno tačna, a gospodin Bernar, vlasnik, nikad ne dolazi pre pola deset.

Žilijet krenu brzim korakom niz ulicu, a onda se prisili da uspori. Treba da se oslobodi navike da juri pravo napred, pogleda uprtog u cilj do koga treba da stigne. Ne čeka je ništa uzbudljivo, baš ništa: fascikle koje treba napuniti i srediti, dugačak spisak dosadnih postupaka, jedan, možda dva obilaska. Kad su dobri dani. Kad samo pomisli da je zbog toga odabrala taj posao!

Zbog kontakta s ljudima, kako je bilo istaknuto u oglasu na koji se javila, da, zbog kontakta s ljudima, da

bi se približila ljudima, pročitala im u očima snove i želje, ili ih čak pretpostavila, da bi im pronašla gnezdo u kome će ti snovi moći da se razmahnu, u kome će plašljivci povratiti samopouzdanje, u kome će se utučeni ponovo smešiti životu, u kome će deca rasti zaštićena od prejakih vetrova koji grubo šibaju i čupaju iz korena, u kome će stari, iscrpljeni, bez strepnje čekati smrt.

Još se sećala svog prvog obilaska, para tridesetogodišnjaka kojima se žurilo; predložila im je da odu na kafu pre nego što uđu u zgradu, treba bolje da vas upoznam kako bih sagledala vaša očekivanja, saopštila im je sa samouverenošću koju ni izdaleka nije osećala u tom trenutku. Treba da sagledam vaša očekivanja, smatrala je da taj izraz lepo zvuči: pročitala ga je u knjižici koju je rukovodstvo agencije dalo svakome od zaposlenih. Muškarac ju je, međutim, odmerio, podigavši obrvu, a zatim rečitim pokretom lupio brojčanik svog sata. Žena je proveravala poruke na ekranu smartfona, nije ni podigla oči, čak ni dok se pela stepenicama, dok je Žilijet, sleđena, recitovala podatke koje je prethodne večeri naučila napamet, tesani kamen i šarm osmanovskog stila, primetićete pločice u predvorju, pri čijoj su restauraciji sačuvani originalni delovi, potpuni mir, lift ide do četvrtog sprata, i pogledajte debljinu tepiha na stepenicama. Činilo joj se da njen glas dopire izdaleka, smešno piskav, glas klinke koji izigrava gospođu, sažaljevala je samu sebe, grlo joj se stezalo od besmislene želje da zaplače. Par je trčecim korakom obišao stan,

trosoban stan okrenut prema dvorištu, dahtala je dok je išla za njima. Reči su se razletele, gurale, lepa visina tavanice, frizovi stilski kamin mnogo prostora za odlaganje stvari parket sa dijamantskom šarom to je tako retko, može da se napravi još jedna spavaća ili radna soba, tako što bi ubacila galerija... Nisu je slušali, nisu gledali jedno drugo, nisu postavljali nikakva pitanja. Hrabro je pokušala da ih ispita, svirate li klavir, imate li decu ili...? Ne dobivši odgovor, spotakla se o zrak svetla koji se preprečio preko daščice parketa bele od prašine, njen glas, sve dalji i dalji, bio je tako tih da niko više nije mogao da ga čuje: dvostruko orijentisan stan, vrlo svetao, sunce u kuhinji već u devet ujutru... Već su bili otišli, trčala je da ih sustigne. Na ulici je pružila posetnicu muškarcu, koji ju je stavio u džep i ne pogledavši je.

Već je znala da ih neće više videti.

Galebov krik vrati Žilijet u stvarnost. Ona stade kao ukopana i podiže oči. Ptica je, raširenih krila, kružila iznad njene glave. Niski oblak se podvuče ispod nje, kljun i telo nestadoše; ostadoše samo vrhovi krila i taj krik koji je odzvanjao između visokih zidova. On naglo utihnu. Nalet vetra ošinu po licu mladu ženu, koja se zaljulja. Otreznivši se, pogleda oko sebe. Ulica je bila sumorna, prazna, oivičena zgradama na kojima se ljuštio malter prošaran dugim prugama od vlage. Zašto je došla ovamo? Ona se naježi, zabi nos u debeli šal i krenu ponovo da korača.

„Zaida!“

Činilo se da je taj poziv došao sa velike visine, ali se devojčica koja je trčala ka njoj ogлуši o njega; hitra i živahna, projuri između Žilijetinih nogu i oborene kante za smeće iz koje se prosula plastika namenjena za reciklažu, skupi tanušne udove i krenu ponovo da skakuće po klizavom kolovozu. Žilijet se okrenu i vide kako se udaljava u lepršavoj suknji, trava-zelenom džemperiću, i kako joj dve kikice poskakuju... I pogled joj pade na visoka zardala metalna vrata, koja su bila odškrinuta zato što je knjiga – *knjiga* – bila ubačena u otvor.

Na vratima, na emajliranoj metalnoj ploči koja joj je izgledala kao da je izašla pravo iz nekog filma o ratnim godinama, pisalo je velikim plavim slovima: *Knjige bez granica*.